

Комбінаторні композиції як засіб розвитку творчих здібностей майбутніх фахівців декоративного мистецтва спеціалізації «Художній текстиль»

Анотація. Комбінаторні методи проектування увійшли у різні галузі промислового і декоративного мистецтва. Комбінаторика у сфері декоративного мистецтва має широке застосування і відіграє значну роль у розвитку творчих здібностей майбутніх фахівців цієї галузі в процесі їхньої навчальної діяльності, де увага приділяється вирішенню саме декоративних комбінаторних завдань.

Ключові слова: комбінаторика, декоративне мистецтво, модуль, модульний метод, творчий потенціал.

Abstract. Combinatorial design methods have entered various fields of industrial and decorative art. Combinatorics in the field of decorative arts is widely used and plays a significant role in the development of creative abilities of future specialists in this field in the process of their educational activities, where attention is paid to solving decorative combinatorial tasks.

Keywords: combinatorics, decorative art, module, modular method, creative potential.

Постановка наукової проблеми. Будь яка творча професія потребує креативного продуктивного мислення. Для фахівця декоративного мистецтва, зокрема спеціалізації «художній текстиль», де основна задача – створення якнайбільшої кількості композицій для декорування тканини, потребує саме такого мислення.

Аналізуючи дослідження і публікації з питань комбінаторики, виявлено що більшість наукових досліджень в цій царині, що має відношення до мистецтва, присвячена комбінаториці в архітектурі, в дизайні предметного середовища, в дизайні одягу тощо. Комбінаторний метод з успіхом застосовується у проектно-дизайнерській діяльності, чому є достатньо прикладів.

Із комбінаторними задачами люди були знайомі вже декілька тисячоліть тому, тож комбінаторні початки мають глибоке коріння. Метод комбінаторики пройшовши крізь віки сформувався в метод модульного проектування, який застосовувався у багатьох сферах людської діяльності, зокрема в будівництві, у створенні меблів, наборів посуду, у створенні одягу, в ювелірному мистецтві тощо. Усе це відносилось до сфери ужиткового мистецтва, що в сучасному світі визначається як промислове мистецтво – дизайн.

Історія розвитку комбінаторики свідчить про її постійно зростаюче наукове та практичне значення. Теоретичні дослідження з питань комбінаторики почалися ще у XVII ст. (Б. Паскаль і П. Ферма). Термін «комбінаторика» був уведений німецьким вченим Г. Лейбніцем для вирішення математичних задач. У 1666 р. Лейбніц опублікував роботу «Міркування про комбінаторне мистецтво» [1].

Метою статті є показати метод комбінаторного компонування як засіб, що сприяє розвитку творчих здібностей майбутніх фахівців декоративного мистецтва в процесі навчальної діяльності, на прикладі спеціалізації «художній текстиль».

Виклад основного матеріалу. Отже, комбінаторика (лат. – сполучати) один з композиційних засобів, що полягає у складанні значної кількості композиційних варіантів із заданих елементарних елементів, які досягаються чергуванням цих елементів, попарним з'єднанням, переставлянням, дзеркальним повтором тощо [2].

Способом різнопланових повторів визначених елементів-мотивів відбувається й організація орнаментальних композицій. Ці елементи (мотиви) можуть бути будь яких форм чи конфігурацій: елементи геометричного, рослинного, зооморфного чи абстрактного характеру. У дизайні, це як правило, геометрична форма. Ця елементарна форма – мотив або модуль, при різних комбінаціях її складання дає можливість створити доволі значну кількість

варіантів.

Модуль (модульний елемент) – це базовий елемент комбінаторики, в основі якої закладена модульна побудова, що несе основне навантаження у створенні комбінаторних композицій. Слід зауважити, що такі формотворчі якості орнаменту як ритм і метр, мають комбінаторну природу й забезпечують естетичну виразність будь-якому твору декоративно-прикладного мистецтва.

Різноманіття зображень утворюється зі зміною форми, розмірів, кольорів модульного елемента. У створенні орнаментальних композицій, зокрема для декорування тканин, увагу слід приділяти вирішенню саме декоративних комбінаторних завдань. Для цього пріоритет надаємо декоративним комбінаторним елементам. Розвиваючи навички комбінаторного проектування під час навчальної роботи, ми розкриваємо творчий потенціал майбутніх фахівців декоративного мистецтва.

Завдання на створення комбінаторних композицій під час навчання розвиває у студентів творчу уяву і розширює можливості щодо пошуку найбільш оптимального варіанту, що є дуже важливою компетенцією для професії художника, зокрема фахівця декоративного мистецтва.

Тож, комбінаторика – це прийоми знаходження різних поєднань (комбінацій), переставлянь, поєднань, розміщень з визначених елементів у певному порядку, що й визначає зміст поняття «комбінаторика».

Під час виконання практичних навчальних завдань на комбінаторику вирішуються такі основні завдання як: неповторність, різноманіття композиційних прийомів, що надає композиції, в нашому випадку орнаментальній, декоративній виразності. Виразність визначає естетичну цінність художнього твору.

Комбінаторика безпредметних елементів (модулів) здійснюється за рахунок використання чотирьох прийомів: просторовість, ритм, динаміка, конструктивність. Елементами безпредметної композиції можуть виступати абстрактні «художні» елементи, такі як: лінія, площа, поверхня, різні об'ємні чи фактурні елементи, за рахунок яких створюються різноманітні варіанти композицій й різне візуальне їх сприйняття [3].

До основних прийомів комбінаторного формоутворення, зокрема в дизайні, відносять:

- комбінування елементів на площині при створенні графічних композицій (сітка);
- з'єднання типізованих стандартних елементів (модулів) в єдину цілісну об'ємно-просторову форму;
- комбінування деталей, пропорційних членувань всередині форми.

У процесі навчальної діяльності ми надаємо перевагу першому прийому комбінаторики, так як тканина – це площа (рис. 1). Декор тканин, зазвичай, складають орнаменти, які створюються на базі сітки (решітки).

Обраний модуль (модульний елемент) може розташовуватися у заздалегідь обраній сітці (решітці). У комбінаторному проектуванні найбільш часто використовуються різні види решіток – основи сітчастих композицій. Вони можуть бути прямокутними, квадратними, ромбічними, у вигляді паралелепіпеду тощо, що дозволяє досягти необхідної варіативності. Зі зміною виду решітки, видозмінюється й мотив, тобто міняє свою первинну конфігурацію: розтягується, або навпаки – стискається, або набуває нахилу. Так на основі сітки (решітки) з єдиним модулем способи комбінування (переставляння) елементів, які є однаковими за кількісним і якісним складом, рівні всій сукупності елементів, але різні за порядком і розташуванням цих елементів. можна створити безліч композицій. Переставляння з повторенням, з'єднання, що складають елементи-мотиви, змінюючи всіма можливими способами їх порядок.

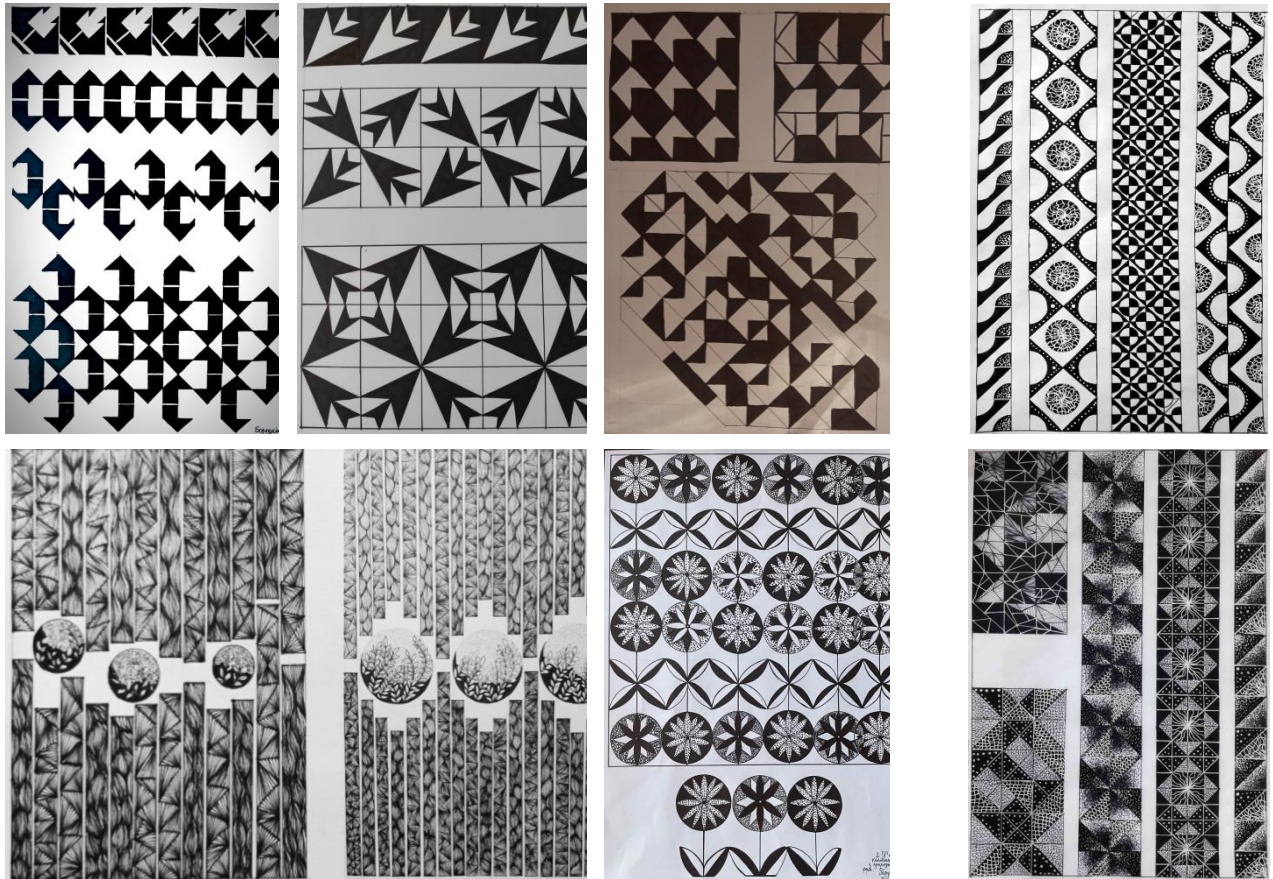

Рис. 1. Приклади комбінацій з елементарних модулів на площині

Ще в 60-і роки XX ст. американський архітектор У. Неча, запропонував свою «теорію поля», засновану на використанні властивостей решіток для варіантного проектування, тобто комбінаторних процедур. Суть в тому, що решітки забезпечують впорядкованість структури об'єкта. Вносять до нього початок регулярності. Решітки зустрічаються в містобудівних системах, в планах, фасадах, в конструктивних структурах будівель і навіть в окремих деталях будівель. Однак, поширеність і значимість решіток не є привілеєм лише архітектури. Вони використовуються всюди і відображають одну з універсальних основ пошуку композиційних ідей та будь-яких матеріальних форм [3].

Інтерпретація ідеї, принципу, способу, схеми в комбінаціях матеріальних елементів форми та їх якостей, матеріалізація ідеї за допомогою комбінацій елементів і якостей визначається як формальна комбінаторика.

Основоположником формальної комбінаторики вважається Я. Черніхов (1889-1951 рр.), який виробив авторський метод формоутворення, «метод комбінаторики безпредметних форм», що надалі сформувався і відбився в стилі конструктивізм.

Конструктивізм – мистецька течія поч. XX ст. характеризується суворістю, геометризмом, лаконічністю форм і монолітністю зовнішнього вигляду, де композицію зведено на рівень гармонізації формальних елементів, а художній зміст замінено естетичною цінністю конструкції.

Представником формальної комбінаторики був і Казимир Малевич. У 1915 р. він розробив свій стиль, що з'явився новим щаблем художньої свідомості – безпредметний «супрематизм». Малевич і його прихильники зводили живопис до кількох формальних фігур, які мали символічний зміст. Регулярні геометричні фігури, написані чистими локальними кольорами, занурювалися в деякий трансцендентний простір, де панували закони комбінаторики, динаміки і статичності. Супрематизм на рівні проектно-композиційної стилістики спочатку виплеснувся у вигляді орнаменту і декору на стіни будинків, в плакатах, а також в орнаменті текстильних виробів тощо [3].

Висновки. Комбінаторний метод дозволяє розширювати асортимент, що важливо у професійній діяльності фахівця декоративного мистецтва, зокрема спеціалізації «художній текстиль», діяльність якого полягає у продукуванні цікавих різноманітних виробів текстильного виробництва. За словами Я. Черніхова, мистецтво повинно служити виробництву, а виробництво – народу.

Список використаних джерел:

1. Комбінаторика як наука. Основні задачі комбінаторики. URL: <http://www.rusnauka.com › Pedagogica › 32696.doc.htm>
2. Комбінаторика – Архітектура і монументальне мистецтво. URL: <https://slovnyk.me › dict › architecture › комбінаторика>
3. Комбінаторика. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/43279/1/Komponetyka%201_Tema%205_Kombinatoryka.pdf